

Pakiet 5: Kompetencje etyczno-cyfrowe w pracy z obrazami ruchów społecznych

Zakres kompetencji:

- rozpoznawanie granic prywatności w materiałach archiwalnych
- odpowiedzialne użycie obrazów protestów, zgromadzeń i ruchów masowych
- kontekstualizacja materiału bez jego estetyzacji
- świadome decyzje o dalszym obiegu materiałów wizualnych

Efekt szkoleniowy:

Uczestnik potrafi podejmować odpowiedzialne decyzje dotyczące użycia i prezentacji obrazów ruchów społecznych.

Wartość pakietu w kontekście projektu „Sploty”:

Projekt „Sploty. Choreografie społeczne” opiera się na pracy z archiwalnymi zapisami ruchów masowych oraz na indywidualnych interpretacjach tych materiałów. Pakiet piąty dotyczy obszaru szczególnie wrażliwego: obrazów, w których obecne są ciała innych ludzi, często działających w sytuacjach napięcia, sprzeciwu, zbiorowego zaangażowania lub zagrożenia.

Kompetencje etyczno-cyfrowe w tym kontekście oznaczają zdolność rozpoznawania, kiedy obraz staje się źródłem wiedzy, a kiedy zaczyna naruszać czyjąś podmiotowość. Pakiet porządkuje zasady pracy z materiałami wizualnymi tak, aby analiza ruchu nie prowadziła do uproszczeń, nadużyć ani do bezrefleksyjnego powielania obrazów funkcjonujących już w obiegu medialnym.

Prywatność i widzialność w materiałach archiwalnych:

Obrazy ruchów społecznych często powstawały w przestrzeni publicznej, jednak ich publiczny charakter nie oznacza braku wrażliwości etycznej. Pakiet rozwija umiejętność odróżniania widzialności od zgody. Fakt, że dana osoba została zarejestrowana na archiwalnym nagraniu, nie przesądza o tym, że jej wizerunek może być dowolnie używany w nowych kontekstach edukacyjnych czy artystycznych.

Uczestnicy uczą się analizować, w jaki sposób kamera kadruje ciała czy twarze pozostają rozpoznawalne, jakie grupy są eksponowane, a jakie pozostają na marginesie obrazu. Zwraca się uwagę na różnicę pomiędzy analizą ruchu jako zjawiska zbiorowego a eksponowaniem jednostek, które mogły znaleźć się w kadrze przypadkowo lub w sytuacji ryzyka.

Odpowiedzialne użycie obrazów protestów i zgromadzeń:

Pakiet wprowadza zasady pracy z materiałami przedstawiającymi protesty, demonstracje, marsze i inne formy ruchu masowego. Obrazy te niosą ze sobą silny ładunek polityczny, emocjonalny i historyczny. Praca edukacyjna wymaga tu szczególnej ostrożności w doborze fragmentów oraz w sposobie ich prezentacji.

Kompetencja polega na umiejętności oddzielenia analizy wzorów ruchowych od sensacyjności obrazu. Uczestnicy uczą się rozpoznawać momenty, w których obraz zaczyna działać jako symbol lub skrót myślowy, a także sytuacje, w których jego powtarzanie może utrwalać uproszczone narracje. Pakiet zachęca do pracy na krótkich fragmentach, ograniczonych kadrach i sekwencjach, które pozwalają skupić się na ruchu, a nie na spektaklu zdarzenia.

Kontekst zamiast estetyzacji:

Jednym z kluczowych zagrożeń w pracy z obrazami ruchów społecznych pozostaje ich estetyzowanie. Dynamiczne ujęcia, kontrasty, rytm masy ciał łatwo przekształcają się w atrakcyjny wizualnie materiał, który traci związek z realnymi warunkami, w jakich powstał.

Pakiet rozwija umiejętność kontekstualizacji obrazu: wskazywania miejsca, czasu, okoliczności oraz celu rejestracji. Uczestnicy uczą się zadawać pytania o to, kto nagrywał materiał, z jakiej pozycji, dla kogo i w jakim obiegu miał on funkcjonować. Taki sposób pracy przesuwa uwagę z walorów wizualnych na relacje społeczne i struktury władzy obecne w samym akcie rejestracji.

Decyzje o dalszym obiegu materiałów wizualnych:

Kompetencje etyczno-cyfrowe obejmują także umiejętność decydowania o tym, co dzieje się z materiałem po zakończeniu pracy edukacyjnej lub artystycznej. Pakiet porusza kwestie publikacji, udostępniania oraz archiwizacji obrazów ruchów społecznych.

Uczestnicy uczą się rozważać konsekwencje dalszego obiegu materiału: kto będzie jego odbiorcą, w jakim kontekście obraz może zostać odczytany czy jego fragmentaryczne użycie nie zmieni sensu pierwotnej sytuacji. W praktyce oznacza to również świadome rezygnowanie z publikacji części materiałów oraz pozostawianie ich wyłącznie w obiegu roboczym lub edukacyjnym.

Narzędzia metodyczne pakietu:

Narzędzie 1: Karta analizy etycznej materiału wizualnego

- źródło nagrania i kontekst jego powstania
- stopień rozpoznawalności osób w kadrze
- potencjalne ryzyka związane z ponownym użyciem
- decyzja: analiza wewnętrzna, prezentacja ograniczona, rezygnacja

Narzędzie 2: Lista pytań do pracy z archiwum

- jaki cel miała pierwotna rejestracja
- jakie relacje władzy są widoczne w obrazie
- które elementy obrazu przyciągają uwagę i dlaczego
- co zostaje pominięte poza kadrem

Narzędzie 3: Matryca decyzji o obiegu materiału

- kontekst edukacyjny / artystyczny
- zakres udostępnienia (zamknięty / otwarty)
- forma prezentacji (fragment, stopklatka, opis)
- czas trwania obiegu materiału

Procedury pracy:

Procedura A: Analiza archiwum przed rozpoczęciem pracy twórczej

- wybór materiału
- wypełnienie karty analizy etycznej
- decyzja o dopuszczeniu materiału do dalszej pracy

Procedura B: Praca na materiale w trybie ograniczonej widzialności

- analiza bez projekcji publicznej
- praca na stopklatkach, opisach lub szkicach ruchu
- rozmowa o konsekwencjach pełnej prezentacji obrazu